

კატრი რაიკი

ფილოსოფიის დოქტორი

ტარტუს უნივერსიტეტის ნარვის კოლეჯის დირექტორი

**ბილინგვური ბანათლების როლი ზოგად ბანათლებაში
ისტონეთის მაგალითზე****აბსტრაქტი**

ესტონეთის საჯარო სკოლებში ძირითადი სწავლების ენა არის სახელმწიფო ენა - ესტონური, თუმცა, საჯარო სკოლების დაახლოებით ერთი მეხუთედი არის რუსულენოვანი. სახელმწიფო ენასთან ერთად, ესტონეთის ზოგიერთ საჯარო სკოლაში რუსული, ინგლისური, ფრანგული, გერმანული და ფინური ენები გამოიყენება, როგორც სწავლების ენა.

დღეისათვის განათლებისა და კვლევის სამინისტროს მიხედვით საშუალო საფეხურზე სკოლების 90%-ში 4 ან მეტი საგანს ისწავლება ესტონურად, ამასთანავე, თითოეული სკოლა საშუალო საფეხურზე ცდილობს საგნების 60% ასწავლოს ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლების მეთოდით.

მიმდინარე დიდი ცვლილებების პროცესში მნიშვნელოვანია როგორც სახელმწიფოს, ისე სკოლების მხრიდან დიდი ყურადღება დაეთმოს მშობლიური ენის შენარჩუნებასა და განვითარებას.

დღემდე ბილინგვური განათლება ძირითადად იყო მხოლოდ რუსული სკოლებში, ახლა სიტუაცია იცვლება. 2010 წლის ეროვნული სასწავლო გეგმა ყველას ერთნაირად ავალდებულებს სკოლაში შექმნას მულტიკულტურული სასწავლო პროცესი და გამოიყენოს ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლება. საერთაშორისო კვლევებმა აჩვენეს რომ ყველა სკოლისთვის ერთნაირად წარმატების მომტანია მულტიკულტურული გარემოს შექმნა საგაკვეთილო პროცესში და ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლება.

განათლების მიღება იმ ენაზე, რომელიც მოსწავლეებისთვის არ არის მშობლიური, ესტონეთში 1960-იანი წლების დასაწყისიდან დაიწყო. თავდაპირველად სწავლების ენა, მშობლიურის გარდა, იყო ინგლისური. სკოლები, სადაც ნახევრად

ინგლისური სწავლება იყო, მაშინაც და დღესაც ითვლებიან ელიტურ სკოლებად ესტონეთში. დღეს ესტონეთის საჯარო სკოლებში სწავლების ძირითადი ენა არის სახელმწიფო ენა, ესტონური, ამავდროულად, დაახლოებით ერთი მეხუთედი

საჯარო სკოლებისა არის რუსულენოვანი, რადგან რუსულენოვანი ეთნიკური უმცირესობები ესტონეთის საერთო მოსახლეობის 30%-ს შეადგენს. რუსულენოვანი სკოლები ძირითადად მდებარეობენ ტალინში და ქვეყნის ჩრდილოეთ ნაწილში, სადაც მოსახლეობის უმრავლესობა რუსულენოვანია. გარდა ინგლისური და რუსული ენებისა, ფრანგული, გერმანული და ფინური ენები გამოიყენება, როგორც სწავლების ენა, სახელმწიფო ენასთან ერთად ესტონეთის ზოგიერთ საჯარო სკოლაში. ყოველი მეოთხე რუსულენოვანი მოსწავლე - რომელიც წარმოშობით არ არის რუსი ეროვნების, ყოფილი საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში მცხოვრებ ეთნიკურ ჯგუფს განეკუთვნება და დღესდღეობით სწავლება ესტონურ სკოლებში ან ამ ტიპის სკოლებში, სადაც უმეტესად ესტონურ ენაზე მიმდინარეობს სწავლება, მოქმედებს იმერსიული პროგრამები. აქედან გამომდინარე, ყველა მასწავლებელი, მიუხედავად იმისა, რომელი ტიპის სკოლაში ასწავლის, დგას გამოწვევის წინაშე, რომ ფლობდეს სწავლების ენასა და სახელმწიფო ენას და ასევე ადვილად უნდა ახდენდეს ადაპტაციას მულტიკულტურულ გარემოში და იცნობდეს და იყენებდეს ინტეგრირებული სწავლების მეთოდოლოგიას. ზემოთ აღნიშნული გამოწვევები ასახვას პოვებს ქვეყნის სამართლებრივ აქტებში, ჩარჩო დოკუმენტებსა და განვითარების აქტებშიც. კანონი ენის შესახებ ნებისმიერ პოზიციაზე დასაქმებულ ადამიანს, უმაღლეს განათლებასთან ერთად, ავალდებულებს B2 დონის შესაბამისი ესტონური ენის სერთიფიკატის ქონას, ეს ვრცელდება მასწავლებლებზეც, ხოლო ესტონური ენის ყოველი მასწავლებლისთვის სავალდებულოა ფლობდნენ C1 დონის შესაბამის დამადასტურებელ დოკუმენტს. მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტში ხაზგასმულია მულტიკულტურული სასწავლო გარემოს არსებობის უზრუნველყოფა. მასწავლებელი სწავლების პრო-

ცესში ვალდებულია, მხედველობაში მიიღოს თითოეული მოსწავლის განსხვავებული ენობრივი და კულტურული ბეჭედაუნდი. გარდა ამისა, თითოეულ მასწავლებელს უნდა ჰქონდეს ვალდებულება, თავისი ხედვა ესტონეთის ისტორიისა და კულტურის შესახებ, ევროპისა და მსოფლიოს მიმართ არ მოახვიოს მოსწავლეებს თავს, რათა არ აღმოცენდეს ერთგვარი ბარიერი ნაციონალურ იდენტობასა და საზოგადოების სულიერ ფასეულობებს შორის (მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი V, 2005). ესტონურ ინტეგრაციის სტრატეგიაში 2013 წლამდე დადგინდება მასწავლებლის როლი, როგორც მისი დამოკიდებულებებისა და ღირებულებების ფორმირება და განსხვავებული კულტურის მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულების ზრდა (სახელმწიფო სტრატეგიის პროგრამა 2008-2013 წლებისათვის). მასწავლებელთა განათლების სტრატეგიაში, 2013 წლამდე სავალდებულო გახდება კურსი უცხო ენის სწავლების მეთოდოლოგიაში ყველა სტუდენტისთვის, მომავალი მასწავლებლებისთვის. მნიშვნელოვანია სახელმწიფო დონეზე, რომ მომავალი საგნის მასწავლებელმა გაიაროს პედაგოგიური პრაქტიკა სხვადასხვა ტიპის საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, სადაც სწავლების ენა არ არის სტუდენტებისთვის მშობლიური ენა, (ესტონეთის მასწავლებლის განათლების სტრატეგია 2009-2013 წლებისთვის). ახალი ეროვნული სასწავლო გეგმა მიღებულ იქნა 2010 წელს, რომელშიც მნიშვნელოვანია ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლების მეთოდები (ეროვნული სასწავლო გეგმები საბაზო და საშუალო სკოლებისთვის, 2010).

თანამედროვე ესტონეთში „ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლების“ (content and language integrated learning) ცნების ქვეშ ხალხი მოიაზრებს მეთოდოლოგიას, რომელიც უზრუნველყოფს ერთდროულად შინაარსისა და ენის ინტეგრირებული

სწავლების შედეგად სწავლების გარკვეული უნარების განვითარებას (mehisto, marSi, 2008). ესტონეთის რუსული სკოლები (Russian-medium) არიან მოწინავენი ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლების დანერგვაში. დაახლოებით 10 წლის წინ, კანადის მაგალითის გათვალისწინებით, დაიწყო „ენის იმერსიის“ პროგრამის განხორციელება, რომელიც ნებაყოფლობითი იყო რუსულენოვანი სკოლებისთვის და რომელიც ითვალისწინებდა ენისა და საგნის ინტეგრირებულ სწავლებას. იმერსიის მიზანი შემდეგში მდგომარეობს: მოსწავლეები შეიძენენ თანაბარ უნარებს როგორც მშობლიურ, ისე ესტონურ (სახელმწიფო) ენაში. სულ მცირე საგნების 50% იმერსიული პროგრამების მიხედვით ისწავლება ესტონურ ენაზე. იმერსია მიეკუთვნება ინტეგრირებულ სწავლებას და ეფუძნება პრინციპს: ერთი მასწავლებელი ერთი ენისთვის (Keelekkümblyskeskus: kümne aasta jagu kogemusi. Language Immersion Centre: Ten Years of Accomplishment, 2010). იმერსიული პროგრამები ვრცელდება, როგორც სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებზე, ისე საჯარო სკოლებზე. ამგვარად, ესტონეთში გამოიყენება ადრეული და გვიანდელი იმერსიის სრული და ნაწილობრივი ფორმები. უკვე სახეზეა სწავლების ამ მეთოდოლოგიის დადებითი შედეგები (იხილეთ იმედრიის მეცნიერული კვლევები და შედეგები: 2001-2009: http://www.kke.ee/index.php?lang=est&pages_ID=46&menus_ID=1&active_link_ID=55&mark=0).

იმერსიული პროგრამების დადებით შედეგებზე მეტყველებს ის, რომ ესტონეთში რუსულენოვანი სკოლებისა და ბაღების ნახევარი ნებაყოფლობით შეუერთდა განათლების აღნიშნულ პროგრამას.

1997 წელს არსებულ „კანონს საბაზო და საშუალო სკოლები ესტონეთში“ დაემატა ახალი პუნქტი, რომლის მიხედვითაც რუსულმა სკოლებმა ეტაპობრივად დაიწყეს გადასვლა ესტონურ ენის სწავ-

ლების ენად გამოყენებაზე საშუალო სკოლის საფეხურზე, რომელიც უნდა დასრულებულიყო 2007 წლის 1 სექტემბრამდე.

მოსწავლეები, რომელთაც დაიწყეს სწავლა საშუალო სკოლაში 2011 წელს, სწავლობენ გარკვეულ საგნებს ესტონურ ენაზე. ეროვნული სასწავლო გეგმების მიხედვით, სავალდებულო საგნების 60% ისწავლება ესტონურად. მსგავსი “ტრანზიციის” მიზანია, რომ ყოველმა რუსულენოვანმა მოსწავლემ, სკოლის დამთავრების შემდეგ, შეძლოს სწავლის გაგრძელება და შრომით ბაზარზე იყოს კონკურენტუნარიანი მისი მაღალი ენობრივი კომპეტენციის გამო სახელმწიფო ენაში. მსგავსი მიდგომა რუსულენოვანი მოსწავლეების მიმართ მიზნად ისახავს ესტონელი და რუსულენოვანი მოსწავლეებისთვის თანაბარი ენობრივი შესაძლებლობების განვითარებას. რაც დაეხმარება მათ, იყვნენ კონკურენტუნარიანი და ინტეგრირებულნი ნებისმიერ სფეროში, იქნება ეს მუშაობა, სწავლა თუ სხვა საზოგადოებრივი საქმიანობა. სწავლების ამგვარ მოდელზე გადასვლა სკოლების საშუალო საფეხურზე მოხდა ეტაპობრივად, ყოველ სასწავლო წელს ხდება ეტაპობრივად ახალი საგნის დამატება ესტონურ ენაზე. მიმდინარე 2010/2011 სასწავლო წელს საშუალო საფეხურის პირველ წელს მინიმუმ 4 საგანი იყო სავალდებულო ესტონურ ენაზე. ესტონური ლიტერატურა, ესტონეთის ისტორია, სოციალური მეცნიერებები და მუსიკა სავალდებულოა ისწავლებოდეს ესტონურ ენაზე (2007 წლის 23 ნოემბერს იქნა ამგვარი რეგულაცია მიღებული მთავრობის მიერ).

თუმცა, დღეისათვის განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიხედვით, საშუალო საფეხურზე სკოლების 90%-ში 4 ან მეტი საგანს ისწავლება ესტონურად, ამასთანავე, თითოეული სკოლა საშუალო საფეხურზე ცდილობს საგნების 60% ასწავლოს ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლების მეთოდით.

დღემდე განხილვის საგანს წარმოადგენს, რა იგულისხმება „ენისა და საგნის ინტეგრირებულ სწავლებაში“. კამათია, უნდა მივიღოთ თუ არა მხედველობაში მოსწავლეების ენის ფლობის დონე მშობლიურ ენაში და მათი ასაკი.

უკანასკნელი წლების კვლევის მთავარ საგანს წარმოადგენს რუსულენოვანი მოსწავლეებისა და მასწავლებლების დამოკიდებულება განათლების სფეროში მიმდინარე ცვლილებებთან დაკავშირებით. კვლევის პირველადმა შედეგებმა აჩვენა, რომ ჩვენ ვდგავართ გზაჯვარედინზე: მოსწავლეების და მასწავლებლების დიდი რაოდენობა გამოხატავს უკმაყოფილებას ცვლილებების მიმართ, მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ პროცესები დასრულებული არ არის და საბოლოო შედეგი არ არსებობს. განსხვავება ძალიან დიდია ჩრდილოეთ ესტონეთს (რომელსაც ესაზღვრება რუსულენოვანი ქვეყნები და ტალინი) და ესტონეთის სხვა რეგიონებს შორის. როგორც კვლევებმა აჩვენა, მოსწავლეების დიდი უმრავლესობა ინგლისური ენის სწავლის სურვილს გამოთქვამს, მაგრამ პოზიტიურ შედეგად შეიძლება ჩაითვალოს მოსწავლეების მხრიდან გაზრდილი ინტერესი ესტონეთში საშუალო პროფესიული ინსტიტუტებისა და უნივერსიტეტებში სწავლის მიმართ, რაც აუცილებლად მოითხოვს სახელმწიფო ენის ფლობას. სწავლების მეთოდოლოგია და მოსწავლეების მოტივაცია კვლავ რჩება პრობლემატურ საკითხად. მასწავლებლები არ არიან ბოლომდე კომპეტენტური მეორე ენაზე სწავლების მეთოდოლოგიის საკითხებში. მასწავლებლების მხოლოდ ერთი მესამედი მიიჩნევა ესტონურად სხვადასხვა საგნის სწავლებაში კვალიფიციურად. მიუხედავად ამისა, მათი უმრავლესობა თავად გამოთქვამს უკმაყოფილებას მოსწავლეების მხრიდან დაბალი მოტივაციის არსებობის გამო. თავის მხრივ, მოსწავლეები გამოთქვამენ უკმაყოფილებას რომ გაკვეთილები არის დამძლევი და უინტერესო (Masso, I.

& Kello, K., 2010). ეს ფაქტი დაადასტურა OECD-ის ფარგლებში ჩატარებულმა TALIS (2007/2008) კვლევებმა, რომელიც მიუთითებს, რომ მიუხედავად იმისა, მასწავლებლები ესტონეთში არიან უფრო თანამედროვე და ლიბერალური, სხვა ქვეყნებთან შედარებით, სასწავლო პრაქტიკა შენარჩუნებულია ტრადიციული ფორმით (Loogma, K., Ruus, V-R., Talts, L & Poom-Valickis, K., 2009). უშუალოდ საგაკვეთილო პროცესზე დაკვირვებისა და მის შედეგების ამსახველი კვლევები, სამწუხაროდ, არ არსებობს.

იმერსიული პროგრამით ესტონური ენის სწავლა საბავშვო ბაღებში თანდათანობით პოზიტიურ სახეს ღებულობს და მისაღები ხდება ხალხის დიდი ნაწილისთვის. ყველაზე მეტი საჭიროება კი სახელმწიფო ენის სწავლისა ესტონურ სკოლებში არის მესამე საფეხურზე 13-15 წლის მოზარდებში. ესტონური ენის გაგება და გამოყენება სწავლების პროცესში უფრო დაბალია სკოლის დაწყებით საფეხურზე, თუმცა, ამ პერიოდში ხდება სწორედ შეჩვევა და მომზადება საბაზო საფეხურის მოსწავლეებთან არამშობლიური ენის უფრო ინტენსიურად გამოყენებისათვის. სახელმწიფო ენის სწავლა ესტონეთში 2009 წლიდან გახდა სავალდებულო როგორც სახელმწიფო სკოლებში, ასევე რუსულენოვან საბავშვო ბაღებში, სამი წლის ასაკიდან (ეროვნული სასწავლო გეგმები სკოლამდელი სასწავლო დაწესებულებებისთვის, 2008). შედეგები, რომლებიც უკვე არის მიღწეული, ნათლად მეტყველებს, რომ პროცესები დაწყებულია, საბავშვო ბაღები ფლობენ სწავლისთვის აუცილებელ სასწავლო მასალებს. არაესტონურენოვანი სკოლების უმრავლესობაში სხვადასხვა საგნის სწავლას ესტონურად უკვე მასობრივი სახე აქვს.

განათლებისა და კვლევის სამინისტროს მონაცემებით, დღესდღეობით ქვეყნის მასშტაბით არსებული უმცირესობების სკოლების სამი მეოთხედი

ჩართულია აღნიშნულ პროცესებში. უმეტეს სკოლაში ესტონურად სასწავლ საგნებს განეკუთვნება: ფიზიკური აღზრდა, ხელოვნება და მუსიკა. ქ. ტალინმა, სადაც რუსულენოვანი სკოლების 40% მდებარეობს, განავითარა მისი საკუთარი სწავლების მოდელი, რომლის მიხედვით, სწავლების საწყის საფეხურზე საგნების 22% ისწავლება ესტონურად და მომდევნო საფეხურებზე ეს რაოდენობა სასწავლო საგნებისა თანდათანობით იზრდება 34%-მდე. სკოლის დაწყებით საფეხურზე 7-8 წლის ბავშვები ესტონურს, როგორც მეორე ენას სწავლობენ, პარალელურად გარკვეული საგნები, როგორცაა ჰუმანიტარული მეცნიერებები, მუსიკა და ფიზიკური აღზრდა მიმდინარეობს ესტონურ ენაზე. საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები და სამოქალაქო განათლება ემატება ესტონურად სასწავლო საგანთა ჩამონათვალს მომდევნო საფეხურზე 10-12 წლის მოსწავლეებთან. ხელგარჯილობა და ერთ-ერთი არჩევითი საგანი ემატება უკვე უკვე 15 წლის მოსწავლეებისათვის. (რეკომენდებული გაკვეთილები, გეგმის ნაწილი ტალინის მოდელისათვის, 2011).

უნდა აღინიშნოს, რომ საბაზო და საშუალო საფეხურზე სახელმწიფო ენის სწავლება განისაზღვრება მინიმუმ 6-დან 12 საათამდე კვირაში, სადაც ესტონური ენის სწავლება იწყება სკოლის დაწყებითი საფეხურიდან და თანდათანობით ძლიერდება ყოველ მომდევნო საფეხურზე და განსაკუთრებით სავალდებულო სახეს იღებს საბაზო და საშუალო საფეხურზე 10-იდან 15 წლის ასაკის მოსწავლეებში (ეროვნული სასწავლო გეგმები სკოლის საბაზო და საშუალო საფეხურისთვის 2010). საბაზო საფეხურის დამამთავრებელი გამოცდები მოითხოვს სახელმწიფო ენის ცოდნას B1 დონეზე, რაც შეესაბამება ევროპული ენის ცოდნის დონის სტანდარტს, იმავე სახის გამოცდები სკოლის დამამთავრებელ საფეხურზე მოსწავლეს ავალდებულებს სახელმწიფო ენის ფლობას B2 დონეზე. მიუხ-

ედავად იმისა, რომ სახელმწიფო ენის სწავლების მცდელობა ძალიან მაღალი ხარისხისაა ნებისმიერ საფეხურზე, უნდა აღინიშნოს რომ მოლოდინები და მოთხოვნები გაცილებით მაღალია, ვიდრე კვლევების შედეგად მიღებული პრაქტიკული შედეგი (ვარე, 2006).

სამწუხაროდ, რუსულენოვანი მოსწავლეების აკადემიური მოსწრების დონე ჯერ ისევ არ არის სათანადო დონეზე ესტონურენოვან მოსწავლეებთან შედარებით. ეს შედეგები, რომლებზე დაყრდნობითაც აღნიშნული დასკვნა გაკეთდა, ეფუძნება 2006, 2009 წლებში OECD PISA ჩატარებული კვლევის მოხსენებას, რომლის მიხედვითაც, რუსულენოვანი სკოლების მოსწავლეებმა დაბალი დონე აჩვენეს ესტონელ მოსწავლეებთან შედარებით, მიუხედავად იმისა რომ ბოლო წლების აქტიური რეფორმების შედეგად მათ მიერ სახელმწიფო ენის ცოდნის დონე საგრძნობლად გაუმჯობესდა განსაკუთრებით ფუნქციურ კითხვაში. რუსულენოვანი მოსწავლეების შედეგები დაახლოებით 40-ჯერ დაბალია ესტონელი მოსწავლეების შედეგებთან შედარებით კითხვის უნარების მხრივ, თუმცა ეს არც არის გასაკვირი, რადგან 15 წლის მოსწავლეები ჯერ კიდევ არ სწავლობენ ყველა საგანს ესტონურად, მათი ესტონურენოვანი თანატოლებისგან განსხვავებით, რაც პირდაპირ აისახება მათ ნაკლებად განვითარებულ უნარებზე სახელმწიფო ენის ცოდნის მხრივ.

დღევანდელი სახელმწიფო გამოცდების მიხედვით (2002 წლიდან), რუსულენოვანი მოსწავლეების აკადემიური შედეგები არის ასევე დაბალი, მათი ესტონელი თანატოლების შედეგებთან შედარებით, უმთავრესად ისტორიაში, სამოქალაქო განათლებაში, გეოგრაფიასა და უცხო ენებში. თუმცა თითქმის თანაბარია შედეგები იმ სკოლის მოსწავლეებისა, რომელიც სკოლებიც თავიდანვე შეუერთდა მიმდინარე რეფორმებს და შედარებით დიდი ხანია საგანთა გარკვეული ჯგუფისა ესტო-

ნურენოვანი სწავლება მიმდინარეობს. (კაოსაარი, 2010). რუსული სკოლის დირექტორები მასმედიის საშუალებით ცდილობენ ხალხის ყურადღება მიაპყრონ ერთ მეტად მნიშვნელოვან ფაქტს, რომ პერსპექტიული და ნიჭიერი არაესტონურენოვანი მოსწავლეების უდიდესი ნაწილი მიდის ესტონურ სკოლებში, აღნიშნული დაბალი შედეგების ერთ-ერთ მიზეზად რუსულენოვანი სკოლებში ესეც შეიძლება ჩაითვალოს (ოპეტაუატე, 2011).

მიმდინარე პროცესები დასტურია, რომ რუსულენოვან სკოლებს დიდი ყურადღება ექცევა თანამედროვე ესტონეთში, მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ კიდევ ადრეა შედეგებზე საუბარი. ესტონეთის მეზობლად მდებარე ქვეყანა ლატვიაში 2004 წელს მოახდინა სკოლების გადაყვანა ლატვიურ ენაზე სასწავლო პროცესის წარმართვაზე. თუმცა ეს პროცესი არ მომხდარა ისე ნაბიჯ-ნაბიჯ როგორც ესტონეთში (პაპულე, 2010). აღსანიშნავია ის დიდი მოტივაცია, რომელიც ლატვიაში არსებობს ეთნიკური უმცირესობების განათლების მიმართულებით.

სწავლების მაღალი ხარისხი, რომელიც დღეს არის სკოლებში, გავლენას იქონიებს მოსწავლეების რაოდენობაზე. დღევანდელი მონაცემებით, 1500-მა მოსწავლემ დაამთავრა რუსულენოვანი სკოლის 10 კლასი. განათლებისა და კვლევის სამინისტროს მონაცემებით, რაოდენობა შემცირებულია თითქმის 50%-ით 2005 წელთან შედარებით. მაშინ, როცა იგივე მონაცემები ესტონურ სკოლებში არის 20%-ზე ოდნავ მეტი. ეს მონაცემები შეიძლება გამოწვეული იყოს გეოგრაფიული მიზეზითაც, ისევე, როგორც მათი მომავალი არჩევანითაც, რაც მდგომარეობს შემდეგში: უკანასკნელ წლებში მოსწავლეების საკმაოდ დიდი რაოდენობა სწავლის გაგრძელებას ამჯობინებს პროფესიულ სასწავლებლებში. ეს მონაცემები რუსულენოვანი სკოლებისთვის შეადგენს 39%-ს, ხოლო ესტონურენოვანი სკოლებისთვის

28%-ს. მოსწავლეების გარკვეული რაოდენობა თავს არიდებს რეფორმების შედეგად შექმნილ ცვლილებებსა და სტრესს, რომელიც გაგრძელდება მომდევნო რამდენიმე წელსაც და რომელიც მიზნად ისახავს ინტერდისციპლინარულ ინტეგრაციასა და ზოგადი უნარების საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად განვითარებას.

მიმდინარე დიდი ცვლილებების პროცესში მნიშვნელოვანია, როგორც სახელმწიფოს, ისე სკოლების მხრიდან, დიდი ყურადღება დაეთმოს მშობლიური ენის შენარჩუნებასა და განვითარებას. მნიშვნელოვანია რუსულენოვანი მასწავლებლების როლი მათი ენისა და კულტურის შენარჩუნების პროცესში, ისევე, როგორც იმ მასწავლებელთა როლი, რომელთათვისაც რუსული მშობლიური არ არის, თუმცა ასწავლიან რუსულად სხვადასხვა საგანს.

ამავდროულად, ესტონეთი დგას კიდევ ერთი გამოწვევის წინაშე: მასწავლებელთა უნარები ესტონურ ენაში. ერთი მეთავედი მასწავლებლებისა რუსულენოვან სკოლებში ესტონელია და მათგან ერთი მესამედის უნარები ესტონურ ენაში არ შეესაბამება B2 დონეს, რომელიც სავალდებულოა ყველა არაესტონელი მასწავლებლისთვის, იმისათვის რომ იმუშაოს სკოლაში (განათლებისა და მეცნიერების კვლევის სტატისტიკა 2011, იხილეთ ასევე მასო, კელო, 2010). ეს კი პრობლემას უქმნის ორენოვანი სწავლების განხორციელებას სკოლებში. აუცილებელია მასწავლებელთა ტრენინგები და თანამედროვე სასწავლო მასალებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა მათთვის შესაბამისი უნარების განვითარების შედეგად. რუსულენოვანი მასწავლებლებისთვის ტრენინგები საგნის სწავლების მიმართულებით - ეს ის საკითხია, რომელზე მსჯელობაც ჯერ კიდევ ათწლეულის წინ დაიწყო. (ვასილიჩენკო, ასერი, ტრასბერგი, 1998). განხილვის მონაწილენი აქცენტს აკეთებდნენ მასწავლებლის მხრიდან ენის თავისუფლად

ფლობაზე და სასწავლო მეთოდების საკითხებზე რუსულ ენაში (როგორც მშობლიური ენა), ასევე მასწავლებელთა მხრიდან ესტონურ კულტურასთან დაახლოების უნარის განვითარებაზე.

სამწუხაროდ, არ არის საკმარისი ის ტრენინგები, რაც კეთდება ამ მიმართულებით, საგნებს, რომლებიც მნიშვნელოვანია მულტიკულტურული სწავლებისათვის, არ ეთმობა საკმარისი ყურადღება. ასევე დღეს ესტონეთში თითქმის ყველა მასწავლებელი საჭიროებს ტრენინგს ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლების მეთოდის მხრივ. მნიშვნელოვანია განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმოს იმ მასწავლებლებს, რომლებიც ასწავლიან როგორც რუსულად, ისე ესტონურად. ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლება

მნიშვნელოვანია განსაკუთრებით სკოლის საბაზო საფეხურზე ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში.

დღემდე ბილინგვური განათლება ძირითადად იყო მხოლოდ რუსულ სკოლებში. ახლა სიტუაცია იცვლება. 2010 წლის ეროვნული სასწავლო გეგმა ყველას ერთნაირად ავალდებულებს, სკოლაში შექმნას მულტიკულტურული სასწავლო პროცესი და გამოიყენოს ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლება. საერთაშორისო კვლევებმა აჩვენა რომ ყველა სკოლისთვის ერთნაირად წარმატების მომტანია მულტიკულტურული გარემოს შექმნა საგაკვეთილო პროცესში და ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლება (ლეუმა, რუუსი, ტალტსი, პუმ-ვალციკისი, 2009).

ლიტერატურა

- ესტონეთის მასწავლებელთა განათლების სტრატეგია 2009-2013 წლებისთვის
In:<http://www.hm.ee/index.php?0511752>. 20.02.2011.
- კეოსარი, 2010 - Käosaar, I., 2010. Uue õppeaasta eel. Ettekanne Pärnus 15.09.2010.(Before the Beginning of a New Academic Year). Unpublished *manuscript* in possession of the author
- ლეუმა, რუუსი, ტალტსი, პუმ-ვალციკისი, 2009 - Loogma, K., Ruus, V-R., Talts, L. & Pool-Valickis, K., 2009. Õpetaja professionaalsus ning tõhusama õpetamis- ja õppimiskeskkonna loomine. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS tulemused. (Teacher's Professionalism and Creation of More Effective Teaching and Learning Environment. Results of OECD International Survey in Teaching and Learning TALIS). Tallinn: Tallinna Ülikooli haridusuuringute keskus.
- მასო და კელო, 2011 - Masso, I. & Kello, K., 2010. Vene õppekeelega koolide valmisolek eestikeelsele gümnaasiumiõppele üleminekuks (Readiness of Russian Medium Schools for Transfer to Upper-Secondary School Studies in Estonian Language.) In: <http://www.hm.ee/index.php?048181>. 20.02.2011.
- მეჩისკო, მარში, 2008 - Peeter Mehisto, David Marsh, Maria Jesus Frigols Martin, Kai Võlli, Hiie Asser. 2008. Lõimitud aine- ja keeleõpe (Uncovering CLIL). Tallinn: Iduleht,
- პაპულე, 2010 - Papule, E., 2010. Образованиенациональныхменьшинств: опытЛатвии. Education of National Minorities: Latvian Experience. / Presentation at the Estonian Ministry of Education and Research. Unpublished *manuscript* in possession of the author.
- პიზა, 2009 - PISA 2009 – Eesti tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadimised ja oskused funtsionaalses lugemises, matemaatikas ja loodusteadustes. Koostanud Tire, G., Puksand, H., Henno, I. & Lepmann, T. (PISA 2009 – Estonia's Results. Estonian 15-year-old Pupils' Knowledge and Skills in Functional

- Reading, Mathematics and Nature Science). Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium. In: - http://uuringud.ekk.edu.ee/fileadmin/user_upload/documents/PISA_2009_Eesti.pdf. 20.02.2011.
- სახელმწიფო ინტეგრაციის პროგრამა 2008-2013 წლებისთვის. In: <http://estonia.eu/about-estonia/society/integration-in-estonian-society.html>. 20.02.2011.
- ვარე, 2006 - Vare, S., 2006. Vene koolide valmisolekust üleminekuks eesti õppekeelele gümnaasiumile 2007. aastal. (About Readiness of Russian Schools for Transition to Estonian-medium Secondary School in 2007). Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 2, 303-326.
- ვასილიშენკო, ჰასერი, ტრასბერგი, 1998 - Vassiltšenko, L., Hasser, H. & Trasberg, K., 1998. Muukeelne haridus ja õpetajakoolitus (Education acquired in a language other than Estonian and teacher training). Haridus 1998, 6, 10-14.
- ოპეტაჟი, 2011 - Õpetaja V kutsese standard, 2005. Koostanud ja kinnitanud hariduse kutsenõukogu (Teacher's Professional Standard V, 2005. Compiled and adopted by Education Professional Council). In: <http://www.hm.ee/index.php?044930>. 18.02.2011.
- ოპეტაჟი, 2011 - Õpetajate Leht. Teachers' Newspaper. 14 January, 2011, 2.
- Tallinna mudeli soovituslik tunni jaotusplaan, 2011 (Recommended Lesson Division Plan of Tallinn Model, 2011). Unpublished manuscript in possession of the author.
- Рõhikooli ja gümnaasiumi riiligid õppekavad, 2010. See in Russian translation: Государственные программы обучения для основной школы и гимназии, 2010. In: <http://www.hm.ee/index.php?2511432>. 18.02.2011.
- Keelekümblyse teadusuuringud 2001-2009 (Language Immersion Scientific Researches 2001-2009) In: http://www.kke.ee/index.php?lang=est&pages_ID=46&menus_ID=1&active_link_ID=55&mark=0. 18.02.2011.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava 2008 (National Curriculum for Preschool Children's Institution, 2008). In: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772-20.0.2.2011>. 20.02.2011.

Raik, Katri

PhD, DoctorPhilosophiae (History)

Director Narva College of the University of Tartu (Narva, Estonia)

BILINGUAL EDUCATION DEVELOPMENTS IN GENERAL EDUCATION: ESTONIA'S EXPERIENCE

ABSTRACT

In today's Estonia the main language of instruction in general education is the state language, Estonian; at the same time around one of fifth of general education is Russian-medium. Besides the Russian language, English, French, German, and Finish are also used as the language of instruction along with the state language in general education of Estonia.

In today's according to data of the Ministry of Education and Research, in 90% of secondary schools more than four subjects are taught in Estonian language. Meanwhile, single secondary schools reach 60% rate of Estonian-medium content/subject instruction.

In the course of big changes it's important for both the state and schools to be able to pay attention to preserving the mother tongue and culture of each nations. Although up to today bilingual education in Estonia has mostly been the territory of the Russian-medium school, the situation is now changing. The new, adopted in 2010, National Curricula value multiculturalism and content and language integrated learning. Results of international researches show that learning in the multicultural environment is significantly underestimated in schools.